

достовірність явищ чи тверджень, довести їх хибність або доцільність, зробити свідомий вибір і перетворити його на елемент власних переконань;

Виховання полікультурності – такий же довготривалий процес, як і виховання інших людських якостей. Людина не може відразу стати полікультурною, прочитавши книгу або прослухавши курс лекцій з цього питання. У ході свого полікультурного становлення кожний студент проходить кілька ступенів чи рівнів: толерантність, розуміння і прийняття іншої культури, повага до культури і затвердження культурних відмінностей.

Фактично існуючи як носій багатьох культур, кожний викладач, що спирається у своїй професії на принцип полікультурності, розширює можливості формування особистості з планетарним мисленням, гуманної, толерантної, об'єктивної, готової до творчого співробітництва, здатної до самостійного вибору в оцінках і вчинках, до усвідомлення загальнолюдських цінностей та створення нових, відповідальної за поступ усього світового співтовариства.

УДК 37(09)

Малишевська І.А.

СТАНОВЛЕННЯ ОСНОВ КОРЕКЦІЙНО-ВИХОВНОЇ РОБОТИ (ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ)

***Анотація.** У статті досліджувалось становлення основ корекційно-виховної роботи з часів Римської імперії до XVII століття. Також були проаналізовані погляди філософів на причини вад мовлення і шляхи їх усунення.*

***Аннотация.** В статье исследовалось становление основ коррекционно-воспитательной работы со времен Римской империи до XVII столетия. Кроме того, были проанализированы взгляды философов на причины недостатков речи и пути их устранения.*

***Annotation.** The foundation of the basis for the corrective-educational work since the times of the Roman Empire up to the XVII century has been researched in the article. Philosophers' views on the reasons for speech defects and the ways of their correction have been analyzed.*

Постановка проблеми. XXI століття поставило гострі запитання про надійність людини, її здібності та готовність адаптуватися в житті в умовах зростаючої складності світу, високого динамізму всіх суспільних процесів з одного боку, а з іншого – всебічно активізує завдання збереження людської особистості, її цілісності, суверенності.

На зламі століть закономірним є пошук нової парадигми освіти, перспективних підходів до оновлення змісту, організації навчально-виховного процесу, побудованого на засадах особистісно зорієнтованої педагогіки, спрямованої на плекання дитини як суб'єкта життєтворчості, забезпечення її фізичного, психічного, морального та духовного здоров'я.

Тому стрижневою ідеєю нової школи є збереження особистості, виховання і навчання у складних, а інколи і драматичних обставинах життя.

Школа покликана виховати таку людину, яка була б „відповідальною за себе і свій розвиток, досконало знала саму себе, вміла усвідомлювати себе і свої вчинки, прагнула до повної актуалізації свого потенціалу тощо... Ніякі соціальні реформи

не будуть працювати до того часу, поки люди не стануть достатньо здоровими, сильними, розвиненими, поки вони не пізнають самих себе і не оберуть розумний, здоровий спосіб існування” [6]. Це вимагає від освіти подолання встановлених стереотипів сприйняття дитини як пасивного об’єкта наших виховних впливів, ставлення до хворої дитини як дефективної, аномальної; пошук ефективних технологій відновлення фізичного, психічного, духовного здоров’я дітей, які мають різні проблеми в особистому розвитку.

Початком і кінцем нової школи є фізичне, психічне і моральне здоров’я учнів, організація навчально-виховного процесу в такий спосіб, щоб максимально знизити навантаження дітей, уникнути неврозів, забезпечити своєчасну діагностику і корекцію, систематичну медико-психологічну допомогу.

Під впливом соціально-політичних змін в Україні відбувається переосмислення певних суспільних цінностей, зокрема, прав дитини.

Докорінні зміни, що відбуваються в системі спеціальної освіти дітей з вадами психофізичного розвитку, потребують ґрунтовного дослідження особливостей організації корекційно-виховної роботи із зазначеною категорією дітей в системі шкільної освіти. Науковий підхід до розроблення та впровадження методик, новітніх педагогічних технологій подолання порушень психофізичного розвитку можливий тільки за умов вивчення розвитку теорії і практики загальної та спеціальної педагогіки на різних етапах становлення українського суспільства.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Аналіз становлення основ логопедії а історичному аспекті.

Основна частина. Становлення основ логопедичної допомоги відбувалось поступово і на всіх етапах розвитку людства залежало від економічного, соціального, культурного рівнів розвитку суспільства. Так, у Стародавньому Єгипті, Греції, Римі, пізніше – і в Київській Русі, людям з порушеннями мовлення надавали допомогу. Така допомога мала своєрідний історичний шлях: від елементарних форм, заснованих на засадах медичного втручання, що були притаманними для стародавніх єгиптян, індусів, греків і римлян, до розробки педагогічних засобів корекції мовленнєвих порушень, які застосовувались у Київській Русі, згодом – в Росії та Україні [3, 48].

З найдавніших часів людство звертало увагу на дефекти мовлення, що знайшло свій відбиток у спеціальних трактатах і релігійному епосі. Робилися спроби відокремити мовленнєві розлади від інших аномалій із юридично-правовою ціллю і для їх прогнозування. Перші спроби зрозуміти і пояснити причини мовленнєвих розладів, намітити шляхи їх подолання зустрічаються вже в роботах медиків стародавності, починаючи з п’ятого століття до нашої ери (Гіппократ, Аристотель, Цельс, Гален, Авіценна) [10, 22].

Найбільш повні і системні відомості про мовленнєві розлади ми зустрічаємо у древньогрецького лікаря і натураліста, засновника античної медицини Гіппократа [4]. У Гіппократа зустрічаються згадки про велику кількість відомих нам зараз мовленнєвих порушень: втрата голосу, втрата мовлення, недорікуватість, невиразна вимова, заїкуватість. Крім того, Гіппократ дає опис окремих розладів голосу, мовлення, слуху і прийомів їх лікування. Одним із досягнень Гіппократа було те, що він рекомендував при діагностуванні і прогнозі будь-яких захворювань звертати увагу на стан слуху й мовлення хворого [10]. Звичайно, ці прогнози в даний час виглядають примітивно, але, нам здається, це дуже правильний підхід до хвороб взагалі.

Його співвітчизник Аристотель, вивчаючи порівняльну анатомію органів артикуляції у різноманітних представників тваринного світу, зробив висновок, що потенційні дані для утворення членороздільних звуків мають тільки органи мовлення людини. Виходячи з цих поглядів, він намагався пояснити і розлади мовлення і причину вад мовлення бачив в неправильній будові або недостатній рухливості органів артикуляції [2].

Давньоримський вчений і лікар Авл Корнелій Цельс, вбачаючи причину розладів мовлення в порушенні будови або рухливості периферичної частини мовно-рухового механізму, рекомендує в якості прийомів усунення даних вад хірургічні, терапевтичні засоби і мовленнєві тренування [1].

Давньоримський лікар Клавдій Гален, досліджуючи будову головного мозку і нервової системи, пов'язує причини окремих мовних розладів із порушеннями механізму дихання. Він остаточно встановлює значення основних термінів хвороб мовлення, вказує на залежність деяких розладів мовлення як від порушення органів артикуляції, так і від ураження центральної нервової системи [15].

Видатний вчений свого часу, філософ, лікар з Середньої Азії Авіценна розвиває і доповнює думку Аристотеля про значення різноманітних органів артикуляції в акті мовлення, про можливу патологію в їхній будові і, як наслідок, появу у зв'язку з цим мовленнєвих розладів [10, 21].

Як бачимо, з розвитком медицини поступово накопичувався досвід вивчення мовленнєвих розладів, розширювалися перші уявлення про їх профілактику і лікування.

Проблемам мовленнєвих розладів присвячували свої дослідження й представники педагогічної думки. Сучасна логопедія як наука, що має предметом свого вивчення механізми, причини, методи і засоби подолання й попередження мовленнєвих розладів, має свої глибокі корені, що йдуть у самі далекі часи розвитку людського суспільства.

Ще за часів Римської імперії Марк Фабій Квінтіліан звертає увагу на роль суспільного виховання дитини на його правильне мовлення. Великого значення він надавав правильному мовленнєвому оточенню дитини, починаючи з раннього віку. Він пише: „Дитя чує свою годувальницю... і по її мові свої слова вимовляти намагається” [12]. Для формування правильної вимови Квінтіліан вважав за необхідне вивчати мову і музику. Це, на його думку, сприяє гарній вимові, покращує стиль мовлення, робить його виразним. Але, на жаль, давньоримський представник педагогічної думки не аналізував мовленнєві порушення, їх причини та методи усунення вад мовлення. В світлі нашого дослідження, нам імпонує його думка про роль вивчення мови у процесі формування правильного мовлення.

Навчання і виховання осіб з тяжкими порушеннями мовлення має в нашій державі давню історію. Коріння її сягають аж до Київської Русі. Саме тоді для дітей з вадами психофізичного розвитку почали відкривати спеціальні будинки при монастирях і церквах, які були основними центрами розвитку не лише освіти і науки, а й медицини та опіки. Так, Володимир Святославович у затвердженому 996 р. Статуті зобов'язував православну церкву піклуватися про убогих, злидарів та юродивих, влаштовуючи при монастирях лікарні, притулки та ін. Там приймали і людей з обмеженими психофізичними можливостями, серед яких були особи з вадами мовлення. Пізніше при монастирях почали відкривати і школи, де вчили читати і писати [3, 50].

Характерною рисою тогочасних суспільних відносин було людяне і чуйне ставлення до знедолених дітей [7]. За часів Київської Русі милосердя і гуманізм щодо „убогих та калічних” мали певне відображення в офіційних законах. На основі нормативних актів і системи суспільного піклування, переважно монастирями, формувалося суспільне ставлення до осіб з вадами психофізичного розвитку [14].

Привертає до себе увагу діяльність Епіфанія Славинецького (XVI ст.). Основою його твору „Громадянство звичаїв дитячих” були моральні правила, які він пропонував прищеплювати і дітям з нормальним психофізичним розвитком, і дітям з різними відхиленнями. Ця праця вважається збірником правил поведінки у школі, дома, на вулиці, вимог до мови і релігійних культів [13].

Європейська педагогічна думка у XVII столітті (Я.А. Коменський, Дж. Локк, Д. Дідро, Й.-Г. Песталоцці) стверджувала необхідність побудови освіти дітей відповідно до природних особливостей їх розвитку.

Я.А. Коменський, маючи великий педагогічний досвід, намагався використати в процесі виховання і навчання природні, вікові і психологічні особливості дітей. Крім того, він наголошував, що „початкове навчання слід проводити рідною мовою” [9], щоб краще відбувалось усвідомлення набутих знань. Ця теза є цікавою для нашого дослідження, адже рідне слово ближче для розуміння. Ним також було вперше розкрито загальноосвітнє та виховне значення мови, зроблено спробу визначення критеріїв оволодіння шестирічними дітьми мовленням [8, 13].

Англійський філософ, педагог Дж. Локк оновив програму навчання, відкинувши середньовічну схоластику, радив вивчати живу рідну мову замість мертвих мов. До програми освіти він включив англійську.

Найвидатніший французький філософ-матеріаліст Д. Дідро вважав за необхідне зробити навчання в початкових школах обов’язковим, адже, на його думку, „освіта і виховання пом’якшують характер людини,.. зменшують вади...” [9, 42].

В теорії „елементарної освіти” Й.-Г. Песталоцці стверджував, що „дітей необхідно навчати спостерігати: „правильно бачити і чути – перший крок життєвої мудрості”; під час кожного спостереження у дітей виникає три запитання: про число (скільки предметів перед очима), про форму (який вигляд має предмет), про слово (як предмет зветься)” [9, 56].

Крім того, що означені вище елементи (число, форма і слово) покладені в основу усієї системи дидактичних принципів і змісту навчання, вони набувають певного сенсу і для нашого дослідження. Адже форма і слово – це основні мовні одиниці, тобто основа мовлення [16, 2], слово – це найважливіша структурно-семантична одиниця мови, є необхідною умовою й засобом утворення та існування поняття. У дітей значення слова виникають і розвиваються в ході розвитку їхньої пізнавальної діяльності і оволодіння ними мовою як засобом спілкування й мислення [5, 310]. „Форма” – корінь у слові „інформація”, і у первинному лексичному значенні ці поняття є тотожними. Поступово „форма” як геометричне поняття трансформувалось у поняття „інформація” як повний опис предмету, з урахуванням зовнішнього вигляду і внутрішньої будови [11, 24]. Отже, слово і форма – є необхідними атрибутами в процесі формування уявлення, мислення, мовлення, спілкування з метою накопичення інформації про оточуючий світ, розвитку комунікативних здібностей особистості.

Висновок. Розглянуто погляди науковців на роль мови і мовлення в процесі формування особистості. Дослідження щодо виявлення механізмів, причин, пошуку методів і засобів подолання й попередження мовленнєвих розладів, які

мали місце з давніх часів до XIX століття, безсумнівно відіграли вирішальну роль у становленні сучасної корекційної педагогіки в цілому і логопедії зокрема.

Література:

1. Авл Корнелій Цельс. О медицине / Пер. В.Н. Терновского и Ю.Ф.Шульца. – М., 1959. – С. 296.
2. Аристотель о частях животных / Пер. с греч. В.П. Карпова. – М., 1937. – С. 88.
3. Берник Т. Перші спроби надання допомоги особам з мовленнєвими порушеннями // Дефектологія. – 2004. – №3. – С. 48–52.
4. Гиппократ Коский. Избранные книги / Пер. с греч. В.И. Руднева. – М., 1936. – Т.1.
5. Гончаренко Семен. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
6. Єрмаков І.Г. Житєвий потенціал реабілітаційної педагогіки // Реабілітаційна педагогіка на рубежі XXI століття: Наук.-метод. зб. У 2-х ч.: – Ч.1. – К.: ІЗМН, 1998. – С. 53–66.
7. Засенко В. Проблеми оптимізації навчання осіб з порушенням слуху // Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі: Наук.-метод. зб.: Вип. 9 / За ред. В.І. Бондаря, В.В. Засенка. – К.: Актуальна освіта, 2007. – С. 8–11.
8. Історія дошкільної педагогіки. Хрестоматія // Упорядники і автори вступних нарисів З.Н. Борисова, В.З. Смаль. – К.: Вища школа, 1974. – 316 с.
9. Історія педагогіки / За ред. доктора пед. наук професора М.С. Гриценка. – К.: Вища школа, 1973. – 447 с.
10. Корнев С.І. Перші нагадування про мовленнєві розлади у літературних пам'ятках Стародавнього Сходу та Азії // Хрестоматія з логопедії. Навчальний посібник / Шеремет М.К., Мартиненко І.В. – К.: КНТ, 2006. – С. 10–22.
11. Малишевський О.В. Пропедевтика інформаційної культури учнів 5–7 класів на заняттях з трудового навчання та художньої праці: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. – К., 2007. – 313 с.
12. Марк Фабий Квинтилиан. 12 книг риторических наставлений / Пер. с лат. А. Никольского. – С.П.Б., 1834. – С. 2–3.
13. Медвідь Л.А. Історія національної освіти і педагогічної думки в Україні. – К., 2003.
14. Одинченко Л.К. Допомога аномальним дітям в Україні (X-XX ст.)// Педагогіка і психологія. – 1995. – №2. – С. 120–126.
15. Сикорский И.А. О заикании. – К., 1989. – С. 3–4.
16. Шеремет М.К. Логопедична робота при дислалії: Матеріали до вивчення курсу „Логопедія”. – К.: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2004. – 47 с.

УДК 37(09)

Ореховський В.О.

ПРАВОВИЙ СТАН ТА ВНУТРІШНЄ СТАНОВИЩЕ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ У ПОЛЬСЬКО-ЛИТОВСЬКІЙ ДЕРЖАВІ ЗА ЧАСІВ ПРАВЛІННЯ СИГИЗМУНДА II АВГУСТА (1548 – 1572 рр.)

Анотація. Стаття присвячується проблемі стосунків між владою і церквою в польській мові - Литовська держава в другій половині століття XVI. Автор відзначає, що законна позиція ортодоксальної церкви на Українській території в 40-70 -ті роки 16 століття була не лише негативна. Проте, з іншої